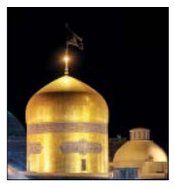

هنرآفرینی ۳۰ هنرمند در حرم رضوی

بیش از ۳۰ هنرمند حوزه تجسمی برای پاسداشت مجاهدات مردم مظلوم فلسطین، جمعه ۲ خرداد در حرم مطهر رضوی هنرآفرینی می‌کنند. محمدعلی رجبی، سید مسعود شجاعی طباطبایی، مسعود نجابتی، علی وزیریان، خشایار قاضی‌زاده، سید حمید شریفی آل‌هاشم، عبدالحمید قدیریان، حسن روح الامین، سید عبدا... حاجی سیدحسن، عباس برزگر گنجی، مازیار بیژنی، مهدی فرخی، منصوره امیری، عباس گودرزی، حسین عصمتی، رضا بدرالسماء، زینب رجبی، مهدی حاجی‌محمدی، محمدصابر شیخ‌رضایی، ثارا... فرخ، زهرا اسدیان، علی محمد شیخی، حسین یوزباشی، حشمت‌ا... نوروزی گودرزی، محمد روح‌الامینی، محمد حبیبی، محمدعلی نادری و... هنرمندانی هستند که در آیین «بر آستان قدس» به خلق آثار هنری در رشته‌های تجسمی می‌پردازند. این آیین جمعه ۲ خرداد و همزمان با روز قدس در صحن قدس حرم مطهر امام رضا (ع) برگزار می‌شود./ حوزه هنری

معلم دینی بچه‌ها

تمرکز و تداوم سیدمهدی شجاعی در نوشتن داستان مذهبی برای کودکان و نوجوانان از او نویسنده‌ای منحصر به‌فرد ساخته است

عکس: ایکنا

سیدکریم محمدی
فعال فرهنگی

کارنامه شگفت‌انگیزی است این کارنامه سیدمهدی شجاعی. تداوم او بر مسیری که سه دهه است می‌پیماید، تحسین‌برانگیز است. کمتر نویسنده‌ای با چنین تمرکزی بر حوزه‌ای مشخص سراغ داریم که تا این حد تمرکز را با تدارم جمع ببندد و محصول این رفتار بشود ده‌ها کتاب. شجاعی را به‌عنوان خالق بخشی از زیباترین نثرهای ادبی و داستانی در حوزه ادبیات دینی می‌شناسیم. آثاری که ممکن است نمونه‌های مشابه داشته باشند؛ اما نکته‌ای که شجاعی را در این مسیر از دیگران جدا می‌کند، همان تمرکز و تداوم در عین تولید باکیفیت است.

او سال‌هاست آثار بسیاری را برای مخاطبان کودک و نوجوان با مضامین دینی منتشر کرده و در این راه شیوه‌های مختلفی را آزموده است. همه نویسنده‌ها و اهالی کلمه می‌دانند که سر و کار داشتن با کودکان و نوجوانان با ابزار کلمه چه پیچیدگی‌هایی دارد. این پیچیدگی را علاوه کنید با این ملاحظه که نویسنده‌ای بخواهد از دین برای کودکان و نوجوانان بنویسد.

بدیهی است که کارش سخت‌تر می‌شود، چراکه باید از مقوله‌ای کلان برای کسانی بنویسد که شاید آمادگی مواجهه با امور کلان را نداشته باشند. سیدمهدی شجاعی از این لحاظ، یعنی از این لحاظ که توانسته ده‌ها نویسنده آثار مذهبی برای کودکان و نوجوانان باشد و آنها را با دین مانوس کند و چه‌بسا آشتی دهد، استثناست. همه اینها را بگذارید کنار این‌که او، راهپیمایی مداومش در این مسیر را سازماندهی هم کرده و سال‌هاست در انتشاراتی معتبر «نیستان» به صورت متمرکز آثارش را منتشر می‌کند.

از شجاعی اخیرا کتاب «دین به چه درد می‌خورد؟» منتشر شده است. مثل همیشه آقای نویسنده رفته سراغ یافتن پاسخ برای پرسشی اساسی. او بلد است کی کدام سوال را بپرسد و پاسخش را بیابد. می‌داند که باید همین قدر سرراست با ماجرا برخورد کند. ما اینجا اما عجالتا رفته‌ایم سراغ کتاب‌های داستانی سیدمهدی شجاعی که مضامین مذهبی را برای بچه‌ها پرورده‌اند. او تعداد بسیاری کتاب غیرداستانی با مضامین مذهبی هم برای بچه‌ها و هم برای بزرگسالان منتشر کرده است، اما در اینجا صرفا بر آثار مذهبی او برای کودکان و نوجوانان متمرکز شده‌ایم؛ بر برخی‌شان.

سلام بر وحی

از صدر اسلام

بگذارید از تازه‌ترین اثر داستانی سیدمهدی شجاعی برای بچه‌ها شروع کنیم که مضمونی مذهبی دارد؛ «سلام بر وحی». شجاعی که پیش از این به عنوان نویسنده‌ای با توانایی کشف و بسط و در عین حال بیان ساده انواع مضامین دینی و اجتماعی برای مخاطبان کودک و نوجوان شناخته شده است؛ در آثار جدید خود سعی کرده تا با تلفیق نوشتار ساده شیوا و داستانی خود با هنر تصویرگران برجسته بر پویایی اثر خلق شده توسط خود افزوده و کتاب حاصل از این همکاری را نه به عنوان یك اثر نوشتاری محض، که به‌عنوان یك اثر هنری چند منظوره ارائه کند. متن داستان بازنویسی ساده‌ای از یك داستان مشهور در صدر اسلام است. داستان سه روز روزه‌داری خانواده حضرت‌علی(ع) و بخشیدن افطار به نیازمندان که درنهایت و در سومین روز با همراهی رسول‌خدا(ص) و پذیرایی بهشتی از این خاندان گرانقدر همراه می‌شود.

ماجرای یك نامه

به ایران با عشق

این بار هم قصه، قصه‌ای است که بارها شنیده‌ایم اما خب مثل همیشه انتظار داریم سیدمهدی شجاعی آن را طوری روایت کند که بخوانیمش. او این داستان را به شکلی قلم‌زده که خواندنش برای کودك و بزرگسال جذاب است.

در این سبك کتاب‌ها شجاعی به نکاتی اشاره می‌کند که در کمتر جایی خوانده یا شنیده‌ایم. کتاب ماجرای یك نامه از همین دست است.

ماجرای یك نامه را از زمانی روایت می‌کند که پیامبر اسلام برای خسرو پرویز پادشاه ایران نامه می‌نویسد. همه‌مان این ماجرا را در کتاب‌های تاریخ و حتی در کتاب‌های درسی‌مان شنیده‌ایم، اما بروید ببینید سیدمهدی شجاعی با آن چه کرده است.

شجاعی این داستان را با بیانی شیرین برای گروه سنی ب و ج نوشته است و سیدحسام‌الدین طباطبایی تصویرگری آن را بر عهده داشته است.

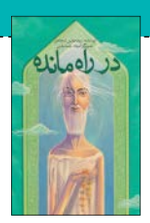

در راه مانده

پیامبر مهربانی‌ها

سیدمهدی شجاعی کتاب «در راه مانده» را با این هدف نوشته تا گوشه‌ای از سخاوت پیامبر(ص) و خاندانش را در قالب قصه‌ای شیرین به همراه نقاش‌های زیبایی از فرهاد جمشیدی به کودکان و نوجوانان عرضه‌کند.

در راه مانده، داستان پیرمردی را روایت می‌کند که در سفری تمام دارایی‌اش و حتی کفش‌هایش را از دست می‌دهد و در راه مدینه از بیابان‌ها و مسیرهای صعب‌العبور با گرسنگی، تشنگی، زخم و خستگی خود را به پیامبر مهربانی‌ها می‌رساند.

بخشندگی و سخاوت پیامبر شهره بود. پیرمرد با دلی پر امید راهی مسجد می‌شود و احوالات خود را بیان می‌کند، پیامبر که خود گرسنه و بدون دارایی بود او را راهی خانه حضرت فاطمه(ع) می‌کند. حضرت گردنبندی را به او می‌دهد و این گردنبند آغاز خیر و برکتی در زندگی چندین نفر می‌شود.... اما خب می‌دانید که باید خود قصه را بخوانید. این که ما برایتان تعریف می‌کنیم، فرسخ‌ها فاصله دارد با قلم شیرین آقای شجاعی.

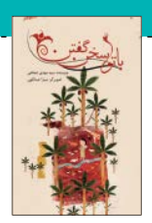

با تو سخن گفتن

اپراتور خدا

در این کتاب هم هدف سیدمهدی شجاعی، صرفا قصه‌تعریف‌کردن نیست. او مثل همیشه می‌خواهد طی یك قصه، به پرسشی بنیادین در مقولات مذهبی برای کودکان و نوجوانان پاسخ گوید؛ پرسشی که دغدغه بسیاری از والدین هم هست: آیا می‌توانند با فرزندانشان درباره موضوع پیچیده‌ای چون خدا صحبت کنند؟ آیا بچه‌ها را می‌توان با مفاهیمی چون خدا، پیامبر، جهان آخرت، آفرینش و هستی، تکلیف، عبادت و مانند آن آشنا کرد و درباره آنها بحث کرد؟

اما شجاعی خوب می‌داند که حرف زدن درباره خدا از این جهت حائز اهمیت است که می‌تواند بهترین راه برآوردن مهم‌ترین نیازهای کودکان باشد؛ زیرا کودکان بیش از بزرگسالان خود و اطرافیانشان را نیازمند به تکیه‌گاه قوی و مهربانی می‌بینند که قادر است همه آرزوهای آنها را برآورده سازد. در کتاب «با تو سخن گفتن» خداداد پسری است که به دنبال راه ارتباط صحیح با خداوند مسیری را طی می‌کند تا به جواب برسد...

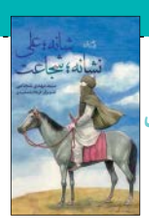

شانه؛علی نشانه؛شجاعت

سفر به عادیات

شجاعی خوب می‌داند که داستان‌ها و قصه‌ها نقش سازنده‌ای را در تربیت و شکل‌گیری شخصیت کودکان و نوجوانان ایفا می‌کند. قصه این کتاب او، شأن نزول یکی از سوره‌های مبارکه قرآن کریم است. سوره والعادیات که از سوره‌های کوچك قرآن است.

این سوره را عادیات نیز می‌نامند، زیرا خداوند در آیه اول، به آنها سوگند یاد کرده و از آنها سخن گفته است.

سوره عادیات با توصیف جهادگران و ترسیم صحنه نبرد، به ناسپاس بودن انسان در برابر پروردگارش و بخیل بودن او به‌دلیل مال‌دوستی و دنیاپرستی‌اش اشاره می‌کند و احوال روز قیامت و چگونگی روز جزا را یادآور می‌شود. این سوره بعد از جنگ «ذات السلاسل» نازل شد. تصویرگری این کتاب هم که به‌عهده فرهاد جمشیدی بوده به‌خاطر همسو بودن و توجه به جزئیات جذابیت آن را دو چندان کرده است.

عکس: جام جم

کوروش زارعی از تلاش‌ها برای حفظ سنت پرده‌خوانی به جام جم می‌گوید

نقل بی‌تکرار عاشقی

هنر نقالی به‌عنوان یک آیین کهن همچنان در ایران پابرجا و روایتگر زندگی خاندان پیامبر(ص) است

ام‌البنین دیوسالار
هنر

قرن‌هاست که نقالان این سرزمین، داستان رشادت‌ها و دلاوری‌های مولا علی(ع) را با چاشنی عشق و حماسه روایت می‌کنند و با نقش‌های روی پرده، مخاطبان خود را به دنیای اسطوره و حماسه می‌برند. هر ماه رمضان بازار پرده‌خوانی گرم می‌شود و چند سالی هم هست که حوزه هنری سازمان تبلیغات اسلامی دست به‌کار برگزاری جشنواره پرده‌خوانی نقشا شده است.

در این جشنواره که همین روزها پرونده دریافت آثارش بسته می‌شود، نقالانی از سراسر ایران شرکت می‌کنند و آثارشان مورد داوری قرار می‌گیرد اما امسال همزمان با اعلام فراخوان این جشنواره، در شب‌های ماه مبارک رمضان سوگواره‌ای به همت حوزه هنری و با حضور مرشد میرزاعلی در تالار اندیشه حوزه هنری برپا بود.

در کنار این سوگواره و آن جشنواره، اتفاق دیگری هم در حوزه هنری رخ می‌دهد؛ به همت مرکز هنرهای نمایشی، طومارهای قدیمی اصلاح می‌شود و گاهی طومارهای جدید در اختیار نقالان قرار می‌گیرد که روح آیین کهن پرده‌خوانی تازه و پویا بماند.

درباره پرده‌خوانی چه می‌دانیم؟

پرده‌خوانی نوعی نمایش مذهبی ایرانی است و برخلاف تعزیه بازیگر ندارد. اینجا نقال یا پرده‌خوان است که با آواز و کلام آهنگین داستان اولیای خدا و مردان حماسه و ایثار را روایت می‌کند.

شمایل‌گردانی و پرده‌داری از دیگر نام‌های پرده‌خوانی است و این نمایش برآمده از نقالی و نقاشی مردمی است که گویا ریشه در قوالی دارد که پیش از ورود اسلام به ایران وجود داشته.

در دوره صفویه که اوج هنر اسلامی در ایران به‌حساب می‌آید، انواع نقالی مذهبی مثل روضه‌خوانی، حمله‌خوانی، پرده‌داری، صورت‌خوانی و سخنوری شکل گرفت. عده‌ای از پژوهشگران تاریخ هنر معتقدند پرده‌خوانی به لحاظ تاریخی در مسیر گذر از برگزاری مراسم عزاداری عمومی ماه محرم در دوران صفویه، به برگزاری تعزیه در دوران قاجاریه واقع شده‌است و عده‌ای دیگر آن را نتیجه و دستاورد تعزیه می‌دانند و نقوش پرده را برآمده از نمایش تعزیه توصیف می‌کنند. اصل و اساس پرده‌خوانی، نقاشی بزرگی است که معمولا رشادت‌ها، رنج‌ها و داستان زندگی خاندان پیامبر(ص) بر آنها نقش بسته، به‌خصوص زندگی امام حسین(ع) و واقعه کربلا. این پرده‌ها و نقوش روی آنها داستانی دارد به بلندای تاریخ پرده‌خوانی و سبک و سیاق نقاشی، رنگ‌ها و شخصیت‌ها و شیوه تصویر کردن اولیا و اشقیا در آن به اندازه چند کتاب تخصصی و حرفه‌ای، به سواد و زمان نیاز دارد اما نکته اینجاست که این سنت دیرینه، نه‌تنها متوقف نشده و همچنان برنامه‌ها و جشنواره‌های پرده‌خوانی برگزار می‌شود بلکه برایش محتوای تازه تولید می‌شود و عده‌ای می‌کوشند تا این آیین کهن همچنان تازه و شاداب بماند و رونق و غنا بگیرد.

چگونه پرده‌خوانی تازه می‌شود؟

چهار دوره جشنواره نقالی و پرده‌خوانی غدیر در مرکز هنرهای نمایشی حوزه هنری برگزار شده‌است. پنجمین دوره این جشنواره با شیوع ویروس کرونا مصادف شده اما حذف نشده‌است.

آنچه در این جشنواره رخ می‌دهد و دستاوردهای آن از یک‌سو بهانه‌ای است برای تداوم و حیات هنر پرده‌خوانی و از سوی دیگر اصلاح طومارهای قدیمی و تهیه طومارهای جدید در حوزه هنری سبب‌شده که غبار کهنگی از این هنر زدوده شود.

در راستای تلاش حوزه به‌منظور ایجاد تازگی در این هنر بود که در سومین دوره جشنواره نقالی غدیر، مجموعه‌ای به نام همای رحمت رونمایی شد؛ مجموعه‌ای از طومارهای پرده‌خوانی که با همت داوود فتحعلی‌بیگی، کارگردان، بازیگر تئاتر و پژوهشگر نمایش و مهدی دریایی، پژوهشگر مطالعات هنر و تعزیه‌خوان، فراهم آمده و در اختیار نقالان قرار گرفته تا نقل‌های درست و مستند به مخاطبان خود ارائه کنند.

چرا طومارهای جدید تهیه می‌شود؟

کوروش زارعی، مدیر مرکز هنرهای نمایشی حوزه هنری به جام جم می‌گوید: این برنامه ادامه خواهد داشت و در تلاش هستیم که محتوای بیشتر و تازه‌تر برای پرده‌خوان‌ها فراهم کنیم تا هم مشکل کمبود طومار حل شود و هم طومارها قابل استناد و دقیق باشند. هنر پرده‌خوانی گرچه سابقه‌ای دیرین دارد اما به اعتقاد فعالان این حوزه نیازمند محتوای تازه است و حتی اصلاح طومارهای موجود. کوروش زارعی دلیل اصلاح برخی طومارهای قدیمی و انتشار طومارهای جدید را این‌طور توضیح می‌دهد: برخی از طومارها به لحاظ تاریخ سندیت کامل ندارد، در آنها اغراق دیده می‌شود یا این‌که به تمام جوانب یک شخصیت بزرگ دینی و تاریخی توجه ندارد. مثلا درباره حضرت‌علی(ع) طومارهایی داریم که اغراق غیرقابل‌قبول دارند و این به شخصیت امیرالمومنین لطمه وارد می‌کند. همچنین در طومارهای موجود به بسیاری از وجوه شخصیتی این حضرت توجه نشده است. اظهارات مدیر مرکز هنرهای نمایشی گواه آن است که در طومارهای موجود به جنبه‌های فتوت، جوانمردی و دلاوری امام‌علی(ع) بیشتر از سایر جنبه‌های شخصیت مولا(ع) توجه شده است. زارعی توضیح می‌دهد: حضرت‌علی(ع) شخصیتی است که از جنبه‌های اجتماعی، خانوادگی، علمی و سیاسی ویژگی‌های قابل اعتنا و آموزنده‌ای دارد که در نقالی به آنها توجه چندانی نمی‌شود. به عنوان نمونه پیامبر(ص) فرموده‌اند که من شهر علم هستم و علی درب آن، اما در هنر پرده‌خوانی نقل‌هایی چون خیبر، عمروبن‌عبدود و جوانمرد قصاب را شاهدیم و از وجوه علمی حضرت علی(ع) که از عوالم جهان هستی آگاه بوده چیزی نمی‌شنویم.

مرکز هنرهای نمایشی حوزه هنری در تلاش است که هر سال دست‌کم ۲۰ طومار جدید تدارک ببیند و اگر برخی سال‌ها مثل امسال این دستاورد حاصل نشود، در عوض جشنواره پرده‌خوانی برقرار خواهد بود و این هنر به همت این مرکز و هزاران مرشد و پرده‌خوان مجرب در سراسر ایران پویا خواهد بود.